

**K POČÁTKŮM NOVINÁŘSKÉ, PUBLICISTICKÉ A PEDAGOGICKÉ
ČINNOSTI FRANTIŠKA ŠELEPY (1904–1908)**

MIROSLAV JEŘÁBEK

František Šelepa (1887–1945) counts among unappreciated figures of Czech journalism and pedagogy. During his secondary school years in Kroměříž, he contributed to the Moravské rozhledy (Moravian Horizon) weekly (1903–1905). Since autumn 1905, he studied philosophy, philology and pedagogy at the Faculty of Arts (philosophy) of the Charles-Ferdinand University in Prague of that time. He edited Almanach Slavie, an anthology of the chief Czech students' association, and magazines called Studentská revue (Students' Revue) and Přehled (Review). Despite his youth, he ranked among those few figures of Czech public life (professors Vincenc Strouhal, František Drtina and T. G. Masaryk) who got more involved in the secondary school reform matter. This fact is enhanced by his monograph Základní otázky reformy středoškolské (The Underlying Issues of the Secondary School Reform, 1908) of which the second edition already took place in the new political and social background of the Czechoslovak Republic in 1926.

Key words: František Šelepa, Czech journalism and pedagogy, secondary school reform in 1908, Gustav Marchet, František Drtina, T. G. Masaryk.

Ke stále nedoceneným osobnostem české žurnalistiky, ale také pedagogiky, náleží někdejší redaktor, vedoucí redaktor a stálý přispěvovatel týdeníků, měsíčníků, almanachů a deníků Moravské rozhledy, Almanach Slavie, Studentská revue, Přehled, Národní politika, Lidové noviny i odborných časopisů Česká mysl a Pedagogické rozhledy František Šelepa (1887–1945). Tento muž se ve svém mládí intenzivně věnoval tematicce reformy středoškolského studia v Rakousku-Uhersku, přičemž byl v těchto aktivitách zřejmě podporován profesorem tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity Františkem Drtinou. Ačkoli se jedná o osobnost s výrazným podílem na rozvoji moderní české žurnalistiky a částečně i oboru pedagogiky, jeho činnost dosud nebyla systematicky zpracována.

Působením Šelepy v Lidových novinách se v diplomové práci obhájené na Fakultě sociálních věd Karlovy univerzity zabývala autorka Lenka Hynková.¹ Stejnému tématu se zaměřením ke vztahu a vzájemné korespondenci mezi Františkem Šelepou a Eduardem Bassem se v další diplomové práci obhájené na Fakultě sociálních věd Masarykovy univerzity věnovala Anna Mrázová.² Jeho činnost a postavení v redakci Lidových novin rámcově studovala i autorka cenné diplomové práce obhájené na Filozofické fakultě někdejší Univerzity Jana Evangelisty Purkyněho (tento název nesla Masarykova univerzita v letech 1960 až 1989) Blanka Mašková.³ Badatelsky vděčným tématem Šelepova zaměstnání v Lidových novinách se v monografii Svět Lidových novin okrajově zabýval Jiří Pernes.⁴ Tuto osobnost v publikaci Český politický tisk na Moravě a ve Slezsku v letech

¹ HYNKOVÁ, L.: *František Šelepa – osobnost Lidových novin*. (Diplomová práce). Praha: FSV UK, 2005.

² MRÁZOVÁ, A.: *Korespondence redaktorů Lidových novin Františka Šelepy s Eduardem Bassem ve 30. letech 20. století*. (Diplomová práce). Brno: FSS MU, 2011.

³ MAŠKOVÁ, B.: *Arnošt Heinrich: jeho šéfredaktorství v Lidových novinách*. (Diplomová práce). Brno: FF UJEP, 1958.

⁴ PERNES, J.: *Svět Lidových novin 1893–1993: Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Praha 1993.

1918–1938 stručně charakterizoval i Jaromír Kubíček.⁵ Šelepův portrét nacházíme také na internetové encyklopedii dějin města Brna, autorkou textu je Miroslava Menšíková.⁶

Komplexní hodnocení všestranné činnosti tohoto nadaného žurnalisty, účastníka debat o reformě středního školství a později také překladatele z němčiny a francouzštiny představuje úkol, jímž se badatelé zabývající se nejen dějinami české žurnalistiky budou věnovat v delším časovém horizontu. V tomto příspěvku se proto zaměříme na samotné počátky novinářské činnosti a zveřejňování úvah v oboru pedagogiky v letech jeho gymnaziálních a univerzitních studií.

* * *

František Šelepa se narodil 15. února 1887 v Kroměříži, kde v roce 1905 maturoval na českém gymnáziu.⁷ Jeho dětství a dospívání v jednom z center středního školství na Moravě nebylo zcela radostné, neboť bylo zatíženo otcovým alkoholismem. Tato skutečnost se dále projevovала během Františkova studia v Praze a bohužel také v jeho dospělosti, kdy musel trvale finančně podporovat svou matku i sestru, které byly úplně bez prostředků.⁸ O Šelepových rodinných poměrech v době jeho univerzitních studií se můžeme blíže dozvědět zejména z korespondence, kterou adresoval svému příteli, sociologu Emanueli Chalupnému. V dopisech ze září roku 1907 mu například sděloval, že jeho rodiče a sourozenci byli nuceni přestěhovat se do nájmu, přičemž otec propíjí téměř všechny peníze, které mají k dispozici, a to včetně finanční částky pěti zlatých, kterou poslal matce.⁹

Šelepa začal už během svých středoškolských let přispívat rozsáhlými úvahami do svobodomyšlně orientovaného týdeníku *Moravské rozhledy*, který ve dvou ročnících v letech 1903–1905 postupně vycházel v Přerově a v Brně. Zakladatelem, vydavatelem a odpovědným redaktorem tohoto periodika byl novinář Čeněk Slepánek,¹⁰ jenž se se svými spolupracovníky hlásil k žurnalistickému odkazu Karla Havlíčka Borovského.¹¹ Pozoruhodnou skutečností je fakt, že vydavatel se mohl od počátku opřít o agilní okruh začínajících publicistů a literátů z řad studentů vyšších ročníků gymnázií a středních škol z vícero moravských měst. Ty spojoval zájem o hlubší vzdělání, zlepšení úrovně moravské žurnalistiky i touha setkávat se s kolegy a přáteli, s nimiž mohli debatovat o studijních, uměleckých i politických tématech.

Nejvýraznější osobností této skupiny byl Artuš Drtil,¹² student českého gymnázia v Zábřehu, jenž musel z finančních důvodů studia zanechat, aby se následně stal poštovním úředníkem. Tento mladý muž zvláště ve druhé polovině roku 1903 organizoval vzájemná setkání a čilou komunikaci mezi studentskými skupinami na střední a severní Moravě – v Přerově, Kroměříži, Olomouci, Hranicích, Lipniku, Zábřehu a Moravské Ostravě. Drtil se postupně vypracoval v respektovaného básníka a literárního kritika. Patřil k velmi blízkým přátelům Šelepy, o čemž

⁵ KUBÍČEK, J.: *Český politický tisk na Moravě a ve Slezsku v letech 1918–1938*. Brno 1982, s. 118.

⁶ Encyklopedie dějin města Brna: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2414 Autorka portrétu MENŠÍKOVÁ, M.

⁷ MALCHEROVÁ, Z. (Ed.): *120 let českého gymnázia v Kroměříži*. Kroměříž 2002, s. 89.

⁸ MRÁZOVÁ, A.: c. d., s. 32. Rovněž Fond LN G 26, kart. 102 (neuspořádaná korespondence, deníky, literární práce a zápisky) – dopis Františka Šelepy Eduardu Bassovi z roku 1935, v němž psal i o seznámení se s Veronikou Sadowskou, svou druhou manželkou, v kavárně Bohéma v Brně v roce 1928 a celkově o svém soukromém životě.

⁹ Památník národního písemnictví Praha. Pozůstalost Emanuela Chalupného, dopisy F. Šelepy E. Chalupnému z 9. a 18. 9. 1907. Rovněž HYNKOVÁ, L.: c. d., s. 8–9.

¹⁰ Čeněk Slepánek (20. 6. 1878 – 21. 10. 1944), básník, novinář, prozaik a vydavatel. In: KUNC, J.: *Kdy zemřeli?* Praha 1962, s. 245.

¹¹ *Náš úvod*. *Moravské rozhledy*, 12. 12. 1903, s. 1. Etický a vlastenecký rozměr týdeníku skvěle vystihuje motto, které v prvních číslech nalézáme pod hlavičkou periodika – „Vnitřní silou.“

¹² Artuš Drtil (6. 1. 1885 – 10. 4. 1910), básník, literární kritik, novinář. In: *Lexikon české literatury I*. Praha 1985, s. 602.

svědčí i vydaný výběr z jeho literárních a publicistických prací, jenž po předčasném úmrtí svého přítele v pouhých dvaceti pěti letech inicioval.¹³

Mladý gymnazista z moravského města, které pro tamní existenci několika středních škol, učitelského ústavu i arcibiskupského semináře získalo ke konci 19. století v českých vlasteneckých kruzích poněkud nadnesené označení „Hanácké Athény“, vycházel ve svých příspěvcích do Moravských rozhledů převážně ze svých studijních zkušeností. Svědčí o tom zejména série úvah, jež zveřejnil pod názvem Středoškolské studentstvo v Kroměříži.

V těchto souvislostech je třeba uvést, že u těchto textů není uveden autor a ty nejsou ani signovány. Pojednání vycházelo na pokračování v rubrice Studentský obzor, autorství bylo evidentně z důvodu možné perzekuce pisatele na gymnáziu zatajeno. Vzhledem k přátelství Šelepy s Drtílem a okruhem autorů Moravských rozhledů a především pro jeho velmi intenzivní publikační činnost v oblasti pedagogiky v době univerzitních studií však o jeho autorství nelze pochybovat.¹⁴

Rozsáhlá analýza, jež délkou i odbornou úrovní dosahuje parametrů univerzitní seminární práce, si zasluhuje zvýšenou pozornost, a to především proto, že její autor v ní velmi podrobně přibližuje poměry v rakouském středním školství na sklonku existence tohoto státního útvaru. Zveřejněné pojednání je cenné i přiblížením řady skutečností národnostního a sociologického rázu, na jejichž základě můžeme pozorovat běžný život provinčního centra na střední Moravě počátkem dvacátého století.¹⁵

Podle jeho sdělení studovalo v Kroměříži na pěti středních školách přibližně tisíc dvě stě studentů. Tři sta z nich navštěvovalo německé gymnázium a reálku, přičemž se mezi nimi mělo nacházet vždy po jedné třetině Němců, Čechů a Židů. Autor textu vnímal i existenci arcibiskupského semináře s asi tři sta posluchači, tento ústav ale pro jeho specifický charakter ze svých úvah vyloučil.¹⁶ V pojednání nás zaujmou zvláště Šelepovy postřehy vztahující se ke společenskému rozvrstvení, typologii a různým psychickým vlastnostem tamních studentů.

Zajímavou skutečností je například fakt, že Šelepa oceňoval společenský styl a národnostní cítění německých studentů. Domníval se, že těmito svými atributy převyšují své české vrstevníky, u nichž tyto vlastnosti, především vlivem nedostatečně rozvinutého národního povědomí v rodinném prostředí, shledával na nízké úrovni. K vzájemnému vztahu obou národností uváděl, že čeští a němečtí studenti tu poklidně žijí vedle sebe, ale jejich společenské styky jsou pouze ojedinělé. U německých studentů vyzdvihoval jejich zájem o české umění - podává svědectví, že pravidelně navštěvovali česká divadelní představení a koncerty, a to zejména proto, že ve svém národním prostředí podobné podněty postrádali.¹⁷

Velmi výrazným prvkem Šelepovy analýzy je jeho silná kritika morální a místy i odborné úrovně gymnaziálních profesorů. S despektem pohlížel zvláště na ty z nich, kteří působili na nižším stupni gymnázia, a to pro jejich často agresivní chování vůči malým studentíkům.¹⁸ Vzájemný vztah mezi učitelem a žákem na gymnáziu nazýval pokryteckým, učitelům vytýkal nespravedlnost

¹³ DRTIL, A: *Výbor z prací* (úvodní portrét Artuše Drtila v rozsahu třiceti stran (!) František Šelepa), Praha 1913.

¹⁴ Šelepovu spolupráci s Moravskými rozhledy dosvědčují i Jaromír Kubiček, Jiří Pernes a autorka diplomové práce obhájené na FSV KU Lenka Hynková. Ta navíc detailně studovala korespondenci Františka Šelepy s Emanuelem Chalupným, v níž je spolupráce s Moravskými rozhledy konkretizována.

¹⁵ Podle sčítání obyvatelstva z roku 1910 žilo v Kroměříži 16 528 obyvatel. Z nich uvádělo český obcovací jazyk 15 599, německý 808 a jiný 121 obyvatel. In: BARTOŠ J. – SCHULZ J. – TRAPL M.: *Historický místopis Moravy a Slezska*, sv. VI. Ostrava 1978, s. 211.

¹⁶ *Středoškolské studentstvo v Kroměříži*. Moravské rozhledy, 23. 1. 1905, s. 3.

¹⁷ Tamtéž, s. 4.

¹⁸ Tamtéž. Zcela jistě na základě vlastních zkušeností tento jev vylíčil následujícím způsobem: „Trýzní je až hanba. Zavírání, tresty, despocie, nadávky nejhorsšího kalibru (lumpe, šibeničníku, petrolejníku, bestie, slone, mamlasu, atd.) v těch nejnižších tř. křížují se nad hlavami ubohých studentů, kteří se strachem celí třesou.“

při udělování známek a při vyšetřování různých deliktů, mstivost a hněvivost. Uvedené chování podle jeho názoru působilo rozkladně ve směru vytváření charakterů studentů. Svě dosti vyhocené názory vůči jejich pedagogickým schopnostem formuloval do následující teze: „*O pedagogickém postupu, o vychování nemůže být na střední škole ze strany profesorů ani řeči.*“¹⁹

Šelepa byl rovněž velmi kritický k rodinnému prostředí svých vrstevníků, které má na středoškolské studenty všeobecně mnohem větší vliv než vzdělávací instituce, jež navštěvují. Rodičům vytýkal úzký rozhled a maloměšťácké zájmy, což podle jeho mínění dále přispívalo k demoralizaci budoucích maturantů. V tomto kontextu opět oceňoval rodinné prostředí německých studentů, z českých rodin vyzdvihoval pouze ty, kde byl otec úředníkem.²⁰

Podle autora pojednání se určité psychologické typy studentů vytvářely přibližně od sexty. Společným rysem studentů nejvyšších ročníků gymnázia byly podle něj radikální rétorika proti škole, sklony k požitkářství, náboženská indiference, nechut' k práci, omrzelost a nedostatek zájmu o veřejný život. Ten pro Šelepovy spolužáky představoval život v hospodě společně s různými zábavami a slavnostmi.²¹

Kroměřížský gymnazista shledával celý středoškolský vzdělávací systém naprosto nedostatečným a neživotným. Podle jeho svědectví se ze čtyřech pětina jednalo o vzdělávání postavené pouze na paměti. Konkrétně měl na mysli výuku latiny, řečtiny, češtiny, dějepisu, náboženství, němčiny a přírodopisu. Autor textu ale současně usuzoval, že výuka výše uvedených předmětů by se měla vést způsobem, jenž by rozvíjel logické myšlení studentů. Převaha předmětů, které byly postavené pouze na paměti, pak podle jeho názoru způsobovala i všeobecně špatný prospěch z matematiky a přírodních věd. V textu se rovněž setkáváme s tezí, že absolventi gymnázií získávali rozsáhlé vědomosti, které nemohli nijak použít v reálném životě (pokud dále nepokračovali v univerzitním studiu).²²

Autor textu se pokusil i o menší psychologickou sondu směrem k typologii studentů gymnázia, reálky a učitelského ústavu. Usuzoval přitom, že rozdíly mezi nimi jsou rozpoznatelné, ale současně nepřilíš výrazné. O studentech reálky soudil, že jsou vlivem mladých profesorů odvážnější při vystupování, avšak také „málo hlubocí“. Studenty gymnázia, které znal na základě vlastního studia nejlépe, charakterizoval způsobem zdrženlivější při vystupování, ale ve vlastním nitru nevázaní, což přičítal pokryteckému způsobu zacházení s nimi ve škole. V širších souvislostech, zejména z důvodů zaměření studia, také zastával názor, že „*gymnazisté jsou ohebnější ve všeobecně abstraktním myšlení.*“²³

Pozoruhodná byla dále jeho charakteristika frekventantů učitelského ústavu: „*vážnější, ale hmotnější.*“ V této vzdělávací instituci měl také – v rámci sledovaných škol – existovat nejlepší vztah mezi učiteli a žáky. Šelepa se rovněž snažil definovat myšlenkové obzory studentů. Usuzoval přitom, že uvedené horizonty zůstávají většinou omezeny pouze na prostředí dotyčné školy. Budoucí maturant přiznával, že se ve svém výzkumu nemohl opřít o dostatečně velké skupiny studentů ze všech zkoumaných škol. Vlivem skutečnosti, že se v tomto prostředí pohyboval denně, však o závěrech svého šetření nepochyboval.

¹⁹ Tamtéž. Při čtení Šelepových úvah je třeba mít na mysli, že se jedná o subjektivní pohled gymnaziálního studenta, byť se setkáváme s pronikavou analýzou zkoumaného jevu.

²⁰ *Středoškolské studentstvo v Kroměříži*. Moravské rozhledy, 2. 2. 1905, s. 3. Šelepa v této úvaze dále nepokračuje, uvedené společenské parametry by bylo možné očekávat zejména v rodinách, kde byl otec lékařem, právníkem nebo učitelem. Je ovšem pravděpodobné, že vrstva české inteligence v Kroměříži nebyla v době zveřejnění Šelepova pojednání příliš početná. Například počet lékařů a zdravotnického personálu se výrazně zvýšil po vybudování Zemského ústavu pro choromyslné (autor projektu areálu architekt Hubert Gessner), jenž byl dokončen v roce 1909.

²¹ *Středoškolské studentstvo v Kroměříži*. Moravské rozhledy, 9. 2. 1905, s. 3.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

Za zmínku stojí, že své rozsáhlé pojednání nemohl zveřejnit v definitivní podobě. Úvahy vycházely postupně za sebou, v posledním výtisku periodika na počátku února 1905 se za v pořadí třetím textem nachází v závorce upoutávka „Pokračování“.²⁴ Moravské rozhledy ale z ekonomických důvodů zanikly a autor této pozoruhodné sondy do systému a mentálního klimatu středoškolského studia na sklonku Rakousko-Uherska pak své úvahy rozpracovával v dalších letech v jiných periodících.

K Šelepově spolupráci s Moravskými rozhledy je třeba dále uvést, že tu s velkou jistotou publikoval i dva rozsahem menší příspěvky, v nichž reagoval na společenské dění ve městě. V září 1904 referoval o studentských slavnostech v Kroměříži, jichž se účastnili také přední čeští moravští politici Adolf Stránský, Richard Fischer a František Hodáč. Z Prahy přijel i profesor filozofie a pedagogiky Karlo-Ferdinandovy univerzity František Drtina, jenž se angažoval v Masarykově České straně lidově-pokrokové (realistické straně). Z textu se dozvídáme, že na manifestační schůzi, která byla součástí dvoudenního setkání, přítomní politici podpořili kulturní požadavky Moravy a Slezska. Bližší podrobnosti ale autor zprávy neuvěd.

Podle poněkud emotivního zpravodajství nabylo v následné pracovní části programu konfliktního rázu vystoupení představitelů Moravské lidové strany Stránského a Hodáče. Ti se snažili o agitaci ve prospěch své strany, avšak studentským publikem, v němž nejvýrazněji vystupoval budoucí advokát a agrární politik Vojtěch Kyjovský, byli razantně odmítnuti: „*Oba pánové sklidili novou ostudu, ukázali se také části studentstva středoškolského v pravém světle a to bude pomalu účinkovat. Stránský byl dokonce vysyčen, když učinil surový výpad na p. Svozila, přikládaje slovům jiný význam a v zřejmé snaze ubít jej jízlivými slovy a vyvolat výstup. Pan Svozil má už památku druhou po součinnosti s pokrokovou mládeží – Hodáčem a Stránským.*“²⁵

Ve druhém příspěvku Šelepa referoval o uměleckém a spolkovém životě ve městě na počátku roku 1905. Z různých událostí vyzdvihoval společný koncert ženského odboru Sokola a místního pěveckého sdružení Moravan a přednášku „Hore Váhom“, již pořádal spolek Československá jednota. Autor článku tu zřejmě i na základě vlastních zkušeností vyjadřoval vůči Slovensku velké sympatie. Nazýval ho čarou, ale i ubohou zemí, o níž se čeští politikové zajímají bohužel jen v době voleb. Uvedenou charakteristiku lapidárně shrnul do následujících formulací: „*Slovácko uherské je od nás na doskok, budí nyní takový zájem v době voleb – ale naši beati possidentes nic. Tři kříže na Slovácké Kalvarii – bylo úvodním obrázkem, a kdo na Slovensku byl, ten se toho obrázku nemohl zbavit.*“²⁶

Nadaný žurnalista s velkou jistotou přispíval různými články i do místního kroměřížského tisku. V době středoškolských studií si mohl tímto způsobem přivydělávat, vzhledem k jeho naturelu je navíc téměř jisté, že se touto formou snažil oživovat tamní společenské dění.

Po maturitě začal od podzimu 1905 studovat filozofii, filologii a pedagogiku na Filozofické fakultě tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Brzy se zapojil do studentského hnutí, využil zejména svých novinářských dovedností, a už v letech 1906–1907 redigoval studentský *Almanach Slavie* (jednalo se o sborník vedoucího českého studentského spolku). Autorsky do něj přispěl třemi úvahami, přičemž u posledního textu je uveden jako spoluautor. Tato pojednání dosvědčují, že se ještě před dosažením dvacátého roku velmi intenzivně zabýval vážnými pedagogickými, psychologickými i sociologickými problémy tehdejší české společnosti.

Největšího významu tu nabyvá úvaha Student a rodina, v níž se zabývá životní situací mladého muže, který už v prvních semestrech na akademické půdě získává solidní vzdělání, zdravé sebevědomí i určitý společenský styl, jímž se ovšem brzy začíná vymykat většinou silně

²⁴ Tamtéž.

²⁵ *Několik poznámek k studentským dnům 17. a 18. září v Kroměříži.* Moravské rozhledy 24. 9. 1904, s. 1.

²⁶ *Kroměříž.* Moravské rozhledy 9. 2. 1905, s. 6.

maloměšťáckému prostředí z něhož pochází, a v němž nadále žijí jeho rodiče, sourozenci a další příbuzní.

Při četbě tohoto textu je jasné rozpoznatelné, že jeho autor vycházel z vlastních často velmi neradostných zkušeností, respektive z poznatků, které vypořádal u svých blízkých přátel. Píše totiž o přímo tragické rozpolcenosti mezi dětmi (měl na mysli univerzitní studenty) a jejich rodiči. Použil dokonce termín hluboký konflikt, jehož příčiny spatřoval v historickém vývoji po Bílé hoře.²⁷ Formuloval tu tezi, že vedle přirozených generačních rozdílů existovaly v našem národě i výrazné rozdíly mezi jednotlivými společenskými vrstvami, jejichž životní a morální cíle se od sebe natolik odlišovaly, že konflikty mezi nimi byly nevyhnutelné.

Podle Šelepy náš národ postrádal jednotně uznávaný mravní princip, na jehož základě by spočívaly výchova mládeže a společenské soužití. Se zřetelnou nechutí konstatoval, že celkovým vodítkem života jsou především hmotné cíle, a že vzletná idea lidskosti zůstává pouhou frází.²⁸ Vyzýval proto zejména k pozvednutí rodinného života, jenž se mu svou úrovní jevil jako naprosto nedostačující. V textu ale pozorujeme i jakési vnitřní názorové tápání autora, jež se mísí s výraznými výčitkami vůči chování a společenskému stylu předcházejících generací.

Tyto pocity pozorujeme například v následujících formulacích: „*Náš otec nikdy nám pranic nepověděl o politických či veřejných otázkách, nepoučoval nás o společenských poměrech, prostě proto, že o tom sám nevěděl, neb že neměl času či vědomí svých úkolů výchovných. My jsme se málo stýkali s názory společenskými svých otců a tu je také kus vysvětlení onoho předskoku v názorech, k němuž jsme dospěli; jsme o mnoho dál a nedovedeme organicky pokračovat tam, kam došly generace před námi. Odloučením od rodiny získali jsme názorově, ale ztratili jsme souvislost s ní.*“²⁹

Autor, jemuž bylo teprve devatenáct let, si byl nesporně vědom toho, že ve svém pojednání otevřel řadu naléhavých společenských témat. Přesto v jeho uvažování pozorujeme určitou sebe-reflexi, zejména v postoji, že svůj příspěvek napsal ve snaze pomoci k lepšímu životu tehdejších univerzitních studentů.

Druhým textem v Almanachu Slavie, který je svědectvím jeho nepolevujícího zájmu o tematiku středního školství v Rakousko-Uhersku, je zamyšlení s názvem Střední školy. Se zjevnou erudicí a také skepsí tu konstatoval, že ačkoli už i oficiální místa – myslel jimi zástupce ministra vyučování, který se musel vyslovit k požadavkům deputace brněnské dívčí střední školy – uznala, že střední školy, gymnázia a reálky nevyhovují svému účelu, bude ještě dlouho trvat, než se ve smyslu moderních pedagogických a didaktických metod podaří uvedené prostředí reformovat.

Šelepa v těchto souvislostech kritizoval liknavost českých politiků, kteří podle něj tato témata nebyli schopni přednést v poslanecké sněmovně. Domníval se, že jejich postoj vycházel z celkového nezájmu širokých vrstev o školství a vzdělání vůbec, neboť ty – podle jeho mínění – spatřovaly ve škole „*pouze ústav pro zaopatření existence*“.³⁰ Vyzdvihoval proto úsilí spolku

²⁷ ŠELEPA, F.: *Student a rodina*. Almanach Slavie 1906–1907, s. 46. Šelepa tu užívá termín „*umrtvující spánek pobělohorský*.“ Podle jeho mínění se tento společenský konflikt ještě vyostřoval vlivem akademicky vzdělané části populace, která se snažila dosáhnout tehdejší evropské intelektuální úrovně. Tím se ale měla výrazně vzdalovat od uvažování a životního stylu běžných lidových vrstev.

²⁸ Tamtéž, s. 46–47. Tyto kontrasty spatřoval především mezi mentálním ovzduším české akademické mládeže, která se koncentrovala v Praze, a poněkud přizemními ideály jejich rodičů, které se soustředily do přání, „*aby se syn stal pánem a udělal pěknou kariéru.*“ Z textu je zřejmé, že jeho autor ho napsal na základě vlastních zkušeností. Při četbě článku navíc získáváme pocit, že polarita pražského akademického prostředí a světa českého či moravského okresního města nebo maloměsta před první světovou válkou musela být značná.

²⁹ Tamtéž, s. 50.

³⁰ F. Š.: *Střední školy*. Almanach Slavie 1906–1907, s. 172.

Jednota Komenského, jenž si vytýčil náročný a s velkou jistotou i nereálný úkol, a to probudit ve všech vrstvách našeho národa zájem o tematiku školství.³¹

Mladý publicista očekával, že kompetentní kruhy se budou v nejbližších letech inspirovat reformními snahami v sousedním Německu. Předem se ale vzdával naděje například na zavedení třídních učitelů ve školách, neboť tento konkrétní a velmi důležitý reformní výsledek podmiňoval reformou vysokých škol a vytvořením „fakulty školské“. Šelepova skepse se projevovala i konstatováním o naprosté neochotě vlády k jakémukoliv zlepšení učitelského vzdělání. Zastával názor, že v blízké době k žádné podstatné změně nedojde.³²

Čteme-li ale pozorně jeho texty, zjistíme, že systém středoškolského vzdělávání zcela neodsužoval. Svým mladším kolegům ovšem doporučoval, aby si je rozšiřovali za pomoci spolužáků, čtením knih a časopisů, návštěvami výstav a dalšími podobnými aktivitami. V tomto směru vyzdvihoval studentský časopis *Volnost* a zřejmě nakladatelství Středoškolská komise Svazu českého studentstva.³³ Šelepa celkově považoval za velmi důležitou schopnost vytváření si vlastního úsudku a také náhledu, že škola zprostředkovává jen malou část nezbytného vzdělání.

Posledním článkem v tomto periodiku, v němž můžeme identifikovat Šelepovo spoluautorství, je zamyšlení s námětem *Studentstvo a kulturní práce*. Autoři tu čtenářům vysvětlovali význam činnosti akademických studentských spolků, jež působily v různých krajích českých historických zemí. Jejich hlavní účel spatřovali v šíření vzdělání a posilování vlastenectví. Vytvářením knihoven, zasíláním časopisů a pořádáním přednášek měly zvláště v jazykově smíšených oblastech čelit snahám po germanizaci českého obyvatelstva.

V pojednání jsou vyjmenovány nejvýznamnější spolky, které často působily v pohraničí: Národní jednoty Severočeské a Pošumavské, Jednoty Československé a pro jihozápadní Moravu, Jizeran, Krakonoš, Prácheň, Radbuza, Říp, Sázavan, Štítýn a Zličan. Z textu je patrné, že oba autoři měli k práci svých kolegů řadu výhrad, na druhou stranu si byli vědomi potenciálu studentských spolků zejména v odlehlých krajích.³⁴

V roce 1907, v době třetího roku svých studií v Praze, patřil Šelepa k zakladatelům dalšího studentského časopisu *Studentská revue*, jenž se v podtitulu definoval jako Měsíčník pokrokového studentstva. Do něj opět přispíval pojednáními se školskou tematikou, například úvahou s příznačným názvem *Slovo o nedůvěře studentstva k profesorům*. V tomto zamyšlení reagoval na vystoupení děkana filozofické fakulty profesora Lubora Niederleho, který se k tehdy zřejmě ožehavému tématu vyjadřoval na shromáždění fakulty.

Šelepův příspěvek byl pojat mírně polemicky. Na základě svého pozorování potvrzoval, že mezi studenty a univerzitními profesory skutečně existovala značná nedůvěra, avšak postoje studentů vysvětloval jejich špatnými zkušenostmi ze středních škol. Podle něj s sebou do akademického prostředí přenášeli své zvyklosti a jakési až obranné návyky. Jejich vztah k profesorům proto otevřeně nazýval poměrem cizosti, nedůvěry až nepřátelství, přičemž vinu na tomto stavu shledával i u jejich přednášejících a zkoušejících. Jejich přístup ke studentům se mu jevil jako zbytečně odměřený a chladný.³⁵

³¹ V článku se setkáváme i s cennými statistickými údaji. V zemích Koruny české mělo ve školním roce 1905/1906 existovat 94 gymnázií a reálků. V Čechách mělo 10 130 studentů navštěvovat gymnázia, 9 980 reálky. Na Moravě se 5 055 studentů nacházelo na gymnáziích, 4 572 na reálkách. České gymnázium v Opavě navštěvovalo 218 studentů. Sečteme-li všechny tyto údaje, dospějeme k výsledku 29 955 studentů.

³² Tamtéž, s. 172–173.

³³ Tamtéž. Redakce i nakladatelství sídlily v centru Prahy ve Spálené ulici.

³⁴ J, Š.: *Studentstvo a kulturní práce*. Almanach Slavie 1906–1907, s. 195–198.

³⁵ ŠELEPA, F.: *Slovo o nedůvěře studentstva k profesorům*. *Studentská revue* 1908, č. 2, s. 41–42. Šelepa v textu uváděl, že nejuzší vztahy mezi profesory a studenty existovaly na lékařské fakultě, což vysvětloval náročným studiem a vědeckou prací, která obě akademické složky nutila k vzájemné spolupráci. Nejvíce uvolněný vztah mezi profesory

Autor článku také vysvětloval, že konkrétně na filozofické fakultě drtivá většina studentů usilovala o vykonání zkoušek, které byly nutné k povolání středoškolského učitele, a tak ani o bližší vztah se svými profesory nestála. Čteme-li tuto úvahu, zjišťujeme, že některé jevy, o nichž Šelepa psal, neztratily na své aktuálnosti ani po více než sto letech. Především se jednalo o nadměrné množství studentů nejen na přednáškách, ale i v seminářích, což nejen komplikovalo vzájemnou interakci zúčastněných, ale místy i snižovalo důstojnost vyučujícího i posluchačů.

V textu se setkáváme s údaji o padesáti, sto i více studentech, kteří se na filozofické fakultě účastnili některých seminářů a proseminářů. Za takových okolností proto klesala nejen odborná, ale i společenská úroveň těchto pracovních setkání. Šelepa nesporně vůči některým přednášejícím pocíťoval obrovský respekt, ale současně i soucit, což můžeme zřetelně pozorovat například v těchto formulacích: „*Že znechuceni jsou i profesori, o tom není pochyby, ač opravdu je nutno s neomezenou chválou vzdáti obdiv mnohým, kteří při tak vysilujících poměrech snaží se s neztenčenou energií dostáti své povinnosti. Nelze opravdu je vinit, když při 120 a více posluchačích práce se nedaří.*“³⁶

Uvedené poměry ovšem také dosvědčovaly zcela naplněnou a v některých případech i naprosto přeplněnou kapacitu tehdy jediné české univerzity, a tak v těchto souvislostech nepřekvapuje, že se autor textu připojil k volání po vytvoření druhé české univerzitní stolice.³⁷ I v tomto studentském periodiku se Šelepa zabýval otázkami středního školství, tentokrát již aktuálními přípravami a s nimi spojenými polemikami vznikající středoškolské reformy. Tu s velkou jistotou iniciovaly vlivné vídeňské kulturní a vzdělávací spolky spolu s některými osobnostmi vídeňské a pražské univerzity.

O těchto skutečnostech referoval ve dvou článcích s příznačným názvem O reformě střední školy. V nich se nejprve zabýval způsobem provedení ankety, kterou organizovalo ministerstvo kultury a vyučování. Podle jeho názoru byla špatně koncipována, a to zejména nesoustavným kladením otázek. Při čtení Šelepových příspěvků ovšem nabýváme dojmu, že se více než o anketu jednalo o odborný seminář, neboť zjišťujeme, že pracovní setkání trvalo čtyři dny a účastnilo se jej přibližně šedesát delegátů.³⁸

Podle jeho zpravodajství byl rovněž ovlivněn výběr referentů, mezi nimiž převažovali většinou lidé konzervativního založení, výběr účastníků ankety (semináře) měl být omezen i národnostně, a to s velkou převahou vídeňských Němců.³⁹ V těchto souvislostech je třeba také vysvětlit, že úsilí odborníků z vídeňského ministerstva, několika spolků i zúčastněných akademiků se týkalo výhradně prostředí gymnázií a reálků, nikoli středních průmyslových a dalších odborných škol.⁴⁰

Z Šelepových textů se dozvídáme, že při přípravě reformy se angažovaly zejména vídeňské spolky *Kulturpolitische Gesellschaft* (Kulturně-politická společnost)⁴¹, *Soziologische Gesellschaft* (Sociologická společnost)⁴² a *Verein für die Schulreform* (Spolek pro školní reformu), jenž

a studenty shledával na fakultě právnické, což bylo způsobeno dobrovolnou účastí na přednáškách a seminářích. Poměry na filozofické fakultě byly podle něj složitější, zastával ovšem názor, že každý adept budoucí vědecké práce musí blíže spolupracovat se svými profesory.

³⁶ Tamtéž, s. 43.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Odborný seminář, jenž je v textu označen jako anketa, se uskutečnil ve Vídni ve dnech 21.–24. ledna 1908.

³⁹ ŠELEPA, F.: *O reformě střední školy*. Studentská revue 1908, č. 3, s. 68. Z českých odborníků byl referátem pověřen pouze dvorní rada profesor Vincenc (užíval i jméno Čeněk) Strouhal (1850–1922), mezinárodně uznávaný experimentální fyzik, v letech 1903–1904 rektor české části Karlo-Ferdinandovy univerzity.

⁴⁰ František Šelepa ve svých textech píše výhradně o reformě gymnázií a reálků. Studium odborné literatury, jež je zaměřena k tematice dějin českého školství, můžeme tuto tezi podpořit.

⁴¹ Podle Šelepova sdělení zorganizoval v letech 1906–1907 ve Vídni dvě odborné ankety.

⁴² V lednu 1908 uspořádal diskusní setkání s názvem „Problém střední školy ve svém sociologickém významu“, v němž se názorově střetli doc. Ludwig Hartmann, který zdůrazňoval právo všech vrstev na všeobecné vzdělání, jež by měla

uspořádal v lednu 1908 odborný seminář za účasti ministra bez portfeje Alberta Gessmana⁴³ a poslanců Říšské rady Wojciecha Dzieruszyckiego⁴⁴ T. G. Masaryka, Leopolda Erba, Josefa Redlicha a Viktora Wilhelma Russe. V článku se můžeme blíže seznámit s pojetím vystoupení Masaryka, jehož názory se s odstupem více než jednoho století jeví většinou jako velmi konzervativní.⁴⁵

Verein für die Schulreform vydal ve stejné době také sbírku návrhů na reformu středních škol, které formulovali evidentně proreformně orientovaní středoškolští a univerzitní profesori rakouské části (Předlitavska) Rakousko-Uherska. V monografii bylo zveřejněno sedmdesát jedna návrhů. Jejich autoři požadovali zejména omezení výuky klasických jazyků, vyučování cizích jazyků až ve vyšších třídách škol, současně rozvětvení výuky v těchto třídách, reformu zkoušení a zavedení tělesné výchovy a sportovních her do škol.⁴⁶ O malé účasti českých odborníků v záležitostech připravované reformy svědčí skutečnost, že v publikaci byl obsažen pouze příspěvek profesora Karlo-Ferdinandovy univerzity Františka Drtiny.

Mladý Šelepa, jenž patřil k předním osobnostem českého studentského hnutí, se domníval, že vláda zamýšlí uskutečnit reformu středních škol bez reformy vzdělání středoškolských učitelů. Informoval i o trvale klesajících počtech studentů na gymnáziích a reálkách v Čechách a na Moravě, což vysvětloval zaměřením studia těchto škol, které se podle něj stále více vzdalovalo vývoji společnosti.

Vláda se podle něj také nedostatečně zabývala možnostmi co největší části populace studovat na středních školách i dalším velmi podstatným faktem, a to profesním uplatněním středoškoláků v reálném životě. Jeho kritika gradovala zvláště v záležitostech výuky a zkoušení klasických jazyků, a proto se zřetelným uspokojením referoval o skutečnosti, že drtivá většina účastníků ankety se vyslovila proti tehdejší podobě maturitní zkoušky.

Z příspěvků se dále dozvídáme, že ministr kultu a vyučování Gustav Marchet na základě výsledků ankety přislíbil u maturit odstranění písemné práce z řečtiny, překladu z češtiny do latiny a také změnu ústního zkoušení, v němž se mělo dbát na „*celkovou vyspělost a soudnost maturanta*.“ Tyto změny se měly uskutečnit ještě před definitivním zněním a schválením reformy.⁴⁷

V závěru těchto pojednání také Šelepa informoval o brzkém knižním vydání svých vlastních souborných úvah. Jimi se stala monografie *Základní otázky reformy středoškolské*, kterou vydal v jarních měsících roku 1908 (tedy zhruba tři měsíce před definitivním ministerským schválením reformy) nákladem časopisu *Studentská revue*. Úvodní předmluvu k téměř padesátistránkovému tištěnému textu napsal v přívětivém duchu docent filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity Otakar Kádner, jemuž byla společenská angažovanost jeho studenta nesporně blízká.

poskytnout všeobecná škola do 18 let, a profesor Wilhelm Jerusalem, jenž naopak tvrdil, že hlavním úkolem střední školy je příprava k vědecké práci. In: F. ŠELEPA: *O reformě střední školy II*. *Studentská revue* 1908, č. 4–5, s. 108.

⁴³ Od 21. března 1908 do 14. listopadu 1911 pak zastával úřad ministra veřejných prací.

⁴⁴ Od 2. června 1906 do 9. listopadu 1907 zastával úřad ministra pro haličské záležitosti.

⁴⁵ Masaryk ve svém vystoupení odmítl ideu jednotné střední školy, neboť ideál všeobecného vzdělání považoval za nebezpečný. Obhajoval výuku latiny a řečtiny na gymnáziích a požadoval rozšíření filozofické propedeutiky (tj. Úvodu do Dějin filozofie a patrně i psychologie) na gymnáziích a její zavedení na reálky. Jako velmi pozoruhodný můžeme považovat jeho názor, že maturity jsou zbytečné a je třeba je zrušit. Naopak za progresivní můžeme považovat jím formulované teze, že škola se musí demokratizovat, a to jak ve vztahu učitelů ke svým nadřízeným, tak i ve vztahu učitelů k žákům. Přátelské soužití učitelů a žáků považoval za naprosto zásadní. Studenti měli být podle jeho vnímání aktivními tvůrci vyučování, nikoli pouze jeho pasivními příjemci. In: ŠELEPA, F.: *O reformě střední školy II*. *Studentská revue* 1908, č. 4–5, s. 110.

⁴⁶ Tamtéž. Monografie vyšla pod názvem *Vorschläge zur Mittelschulreform* (Návrhy ke středoškolské reformě) v lednu roku 1908.

⁴⁷ ŠELEPA, F.: *O reformě střední školy*. *Studentská revue* 1908, č. 3, s. 68.

Přední český odborník v oboru pedagogiky oceňoval zájem autora o zvolenou tematiku, neboť registroval skutečnost, že v českém vzděláneckém prostředí se reformní tematice věnovala oproti německému jazykovému okruhu Rakousko-Uherska stejně jako prostředí sousedního Německa mnohem menší pozornost. V těchto souvislostech vyzdvihoval pouze práci svého kolegy z univerzity Františka Drtiny a redakci odborných časopisů *Pedagogické rozhledy* a *Věstník českých profesorů* i redakce společensko-politického týdeníku *Přehled*.⁴⁸

Při analýze této monografie se omezíme pouze na vystižení jejich hlavních tezí. Šelepa ji strukturoval do čtyř kapitol – výchova tělesná, rozumová, citová a mravní, text byl uzavřen oddílem Organizace středního školství. V oddíle výchova tělesná se nejprve zabýval nutností hygienicky zařízeného bytu, aby pak zdůraznil roli rodiny při pohybových aktivitách a dospívání dětí: „*Dnes jest úkolem rodiny, aby nepopíratelně škodlivé vlivy školy v ohledu tělesné výchovy napravovala rozumným vedením svých dětí [...]. Rodina má zejména o prázdninách plniti svůj úkol a vésti děti své k cestování a zdravému sportu. [...] Při pubertě jest výchova pohlavní za normálních poměrů vždy povinností rodičů za pomoci lékaře a učitele, při níž však účastníci musí býti důvěrně spolu známi. Při výchově tělesné vůbec nelze činiti rozdílu mezi mládeží mužskou a ženskou, pro oboje pohlaví platí totéž.*“⁴⁹

Progresivní názory zastával také v oblasti tělocviku a sportovních her. Domníval se, že patří do školních osnov, v širším smyslu těmito aktivitami chápal i plavání, bruslení, výlety do okolí a turistiku. Šelepa byl přesvědčen o tom, že sport – stejně jako fyzická práce – působí velmi pozitivně na psychiku dospívajících, proto doporučoval, aby škola tyto činnosti podporovala. Za základní úkol střední školy přitom považoval vychovat její absolventy pro reálný život, přípravu pro studium na univerzitě chápal v pomyslném žebříčku hodnot až na druhém místě.

Autor monografie se zabýval i metodikou vyučování některých předmětů. U přírodních věd doporučoval co největší názornost včetně pozorování v přírodě, podstatně jiné pojetí výuky požadoval u dějepisu: „*[...] bude postaven na zcela jiný podklad, nežli dnes. Nebude přeplněn daty a jmény králů a válek, jež jsou pouze indexy dějin, a bude se snažiti vykládati děje a osudy národů a lidstva psychologickou a sociologickou cestou, bude se zabývati více kulturními poměry, dějinami myšlení lidského, než politickými poměry a geografickými hranicemi říší.*“⁵⁰

Reformní změny se podle něj měly uskutečnit i při výuce jazyků. Poněkud nejasně se vyjádřil k formě vyučování češtiny, jež měla být radostnější, s minimem hodin gramatiky a slovesnosti. Kategoricky se vymezoval proti výuce řečtiny, již považoval za anachronismus: „*Jazyk řecký nemá k dnešnímu životu našemu žádného vztahu, odborně jest ho jen třeba ke klassické filologii a v historii, v dějinách filosofie částečně. Řečtina proto nemá místa v učebním plánu střední školy.*“⁵¹ Naopak za velmi důležité u absolventů považoval co nejlepší zvládnutí němčiny a francouzštiny. V tomto směru doporučoval omezení literárních rozborů klasických děl těchto národů ve prospěch výuky gramatiky a konverzace.⁵²

Za pozoruhodné můžeme považovat Šelepovy názory v záležitostech společenského života, který měl svými různými formami – podle jeho mínění – velký vliv na dospívání středoškolských studentů. Mladý autor vyslovoval teoretické úvahy nejen o významu divadel, přednášek a spol-

⁴⁸ TÝŽ: *Základní otázky reformy středoškolské*. Praha 1908. V kontextu reflexe dobových reformních snah v českém prostředí je zajímavé uvést i hlavní teze, které Otakar Kádner v předmluvě k Šelepově práci uvedl – zastával názory, že střední školství musí být celkově reformováno, za zvláště naléhavé považoval otázky omezení výuky klasických jazyků a vyloučení výuky náboženství, způsob výuky přírodních věd a dějepisu a zavedení tělesné výchovy do učebních plánů všech středních škol.

⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

⁵⁰ Tamtéž, s. 17.

⁵¹ Tamtéž, s. 19.

⁵² Tamtéž, s. 18–19.

kových schůzí, ale všimal si i běžných rozhovorů vzdělanějších lidí. Domníval se, že úroveň společenské konverzace (stejně tak různých společenských akcí) klesá, a proto kladl důraz na vystupování jedinců na veřejnosti: „*Je důležité, aby každý si uvědomil významu svých myšlenek a sdělování jich jiným, aby si uvědomil každý jakési nesmrtelnosti svých slov či vlastně myšlenek.*“⁵³ V těchto souvislostech poukazoval i na velký vliv knih a časopisů na vytváření veřejného mínění a na úroveň společnosti.

V části Organizace středních škol nás zaujme jeho názor, že tento typ školy by měl být jednotný na úrovni kvarty nebo až sexty. Domníval se přitom, že tomuto pojetí bránil přežívající monopol klasických studií, který se uměle udržoval v Rakousko-Uhersku, ale i v jiných evropských státech.⁵⁴ K jeho dalším zásadním tezím patřil požadavek omezení počtu studentů ve třídě na dvacet a zavedení institutu třídního učitele, jenž by byl se svými žáky v intenzivním spojení.⁵⁵ Šelepova rovněž kritizoval nedostatečné pedagogické vzdělání absolventů filozofických fakult. Své přesvědčení vyjádřil zvláště touto formulací: „*Kandidáti profesury nezískají za celou dobu svých studií nejprimitivnějších znalostí z didaktiky svého oboru.*“⁵⁶ Řešení proto spatřoval v zavedení didaktiky jednotlivých předmětů, které se měly – podle jeho mínění – na půdě filozofické fakulty povinně vyučovat.⁵⁷

Šelepova publikace byla vyústěním jeho dlouhodobé publicistické činnosti v tematice fenoménu tehdejších středních škol – výuce na nich, jejich výchovného působení i mentálního rozpoložení v těchto ústavech. Autor současně poukázal i na své ambice v tomto prostředí profesně působit, v blízké budoucnosti složit rigorózní zkoušku a později se eventuálně habilitovat v oborech pedagogiky nebo filozofie.

Monografie byla recenzována v Pedagogických rozhledech, odborném časopise, jenž vydávala společnost Dědictví Komenského v Praze. Autor textu skrytý za iniciálami K. Č. tu formou anotace podal základní informace o struktuře práce a hlavních závěrech jejího autora. Recenze je napsaná v pozitivním smyslu, je zařazována do okruhu zřejmě jen několika málo publikací a článků, kterými byla česká veřejnost seznamována s tehdy aktuálními reformními snahami.⁵⁸

Posledním Šelepovým příspěvkem, v němž se zabýval uvedenou tematikou, byla jeho analýza vztahu českých středoškolských profesorů k připravované reformě. Zveřejnil ji v respektovaném týdeníku *Přehled*, do nějž od roku 1906 nepravidelně přispíval. Ve svém článku konstatoval, že středoškolská učitelé jevíli o reformu malý zájem a jen vlivem společenských okolností zorganizovali vlastní anketu k tématům, které se už několik měsíců projednávaly na ministerské úrovni.⁵⁹

Z textu se dozvídáme, že spolek českých profesorů rozeslal počátkem roku 1908 téměř tisíc devět set dotazníků, přičemž se zpětně ukázalo, že čtvrtina pedagogů na tuto akci vůbec nereagovala. Výsledky ankety zveřejnil časopis *Věstník českých profesorů*, z něhož mladý autor

⁵³ Tamtéž, s. 20.

⁵⁴ Tamtéž, s. 39.

⁵⁵ Tamtéž, s. 40.

⁵⁶ Tamtéž, s. 42.

⁵⁷ Tamtéž, s. 43.

⁵⁸ K. Č.: *František Šelepova: Základní otázky reformy středoškolské*. Praha 1908. Pedagogické rozhledy 1908, s. 60–61.

⁵⁹ Nařízením ministerstva kultu a vyučování z února 1908 se změnila podoba maturitních zkoušek pro gymnázia a reálky. Dřívější zkouška měla zjistit, má-li maturant požadované vědomosti pro univerzitní studium. Cílem nového pojetí bylo prokázat úroveň vzdělání, jaké student získal na střední škole. Na českých gymnáziích a reálkách se poté vykonávala písemná zkouška z češtiny a překlady z řečtiny a latiny do češtiny. Byly zrušeny překlady z češtiny do latiny a písemná zkouška z matematiky. Na reálních gymnáziích byla skládána písemná zkouška z češtiny, latiny a francouzštiny. Ústní zkouška byla na gymnáziích (a zřejmě i reálkách) vykonávána z češtiny, latiny nebo řečtiny (z předmětu, kde byl lepší výsledek písemné zkoušky), matematiky, dějepisu a zeměpisu. Na reálních gymnáziích studenti maturovali ústní formou z češtiny nebo francouzštiny, latiny, matematiky, dějepisu a zeměpisu. Z výše uvedeného vyplývá, že čeští studenti neskládali zkoušku z němčiny, což se jeví jako téměř neuvěřitelné. Pozitivní změny při zkoušení byly zčásti znehodnoceny tím, že na maturitních vysvědčeních byl formulován pouze obecný soud o tom,

vycházel. Ten celkově litoval, že anketa nebyla zorganizována dříve, neboť její výsledky prokázaly proreformní názory a osobní přesvědčení většiny oslovených učitelů.⁶⁰

Po dalších nařízeních ministerstva kultu a vyučování ze srpna roku 1908, které získaly v širším rámci označení Marchetova reforma (podle ministra Gustava Marcheta), se už Šelepa středoškolskou tematikou systematicky nezabýval. Alespoň stručně zmíníme, že jádrem uvedených nařízení byla modernizace dosavadních středních škol – osmiletého gymnázia a sedmileté reálky. Vedle nich bylo zřízeno osmileté reálné gymnázium bez výuky řečtiny, s latinou, výukou francouzštiny a rozšířenou výukou přírodovědných předmětů. Rovněž bylo zřízeno reformní reálné gymnázium, kde byla zrušena výuka chemie a deskriptivní geometrie, omezena výuka kreslení a zavedena rozsáhlá výuka latiny od páté třídy. Veřejnost si rychle oblíbila především nové osmileté reálné gymnázium, kde počet studentů rychle vzrůstal.⁶¹

V tomto příspěvku se zabýváme výhradně Šelepovou publicistickou činností z doby jeho gymnaziálních a univerzitních studií, které byly zaměřeny k tematice středních škol a posléze k okolnostem připravované středoškolské reformy (nezaznamenali jsme například všechny jeho články z doby jeho studia v Kroměříži a v týdeníku *Přehled*, součástí textu není ani analýza jeho popularizace snah T. G. Masaryka z roku 1907).

Můžeme konstatovat, že Šelepa patřil k předním osobnostem studentského hnutí, projevoval se jako agilní publicista, mimořádně se angažoval v záležitostech středoškolské reformy. Vyslovoval se zejména pro omezení výuky klasických jazyků, změny u metodiky biologie a dějepisu a pro zavedení tělocviku a sportovních her do škol. Za zmínku stojí i jeho výrazná kritika chování středoškolských učitelů ke studentům.

Na základě dosavadního studia můžeme prokázat, že přes své mládí patřil k pouze několika osobnostem českého veřejného života (univerzitní profesori Vincenc Strouhal, František Drtina a T. G. Masaryk), které se v těchto záležitostech více angažovaly. Tuto skutečnost umocňuje jeho monografie *Základní otázky reformy středoškolské*, jejíž druhé vydání v roce 1926 se už uskutecnilo v nových politických a společenských poměrech Československé republiky.

Mgr. Miroslav Jeřábek, Ph.D.

Vojenský historický ústav

U památníku 2

130 05 Praha 3

Česká republika

e-mail: mirek.jerabek@volny.cz

zda absolvent byl prohlášen za dospělého s vyznamenáním všemi hlasy nebo většinou hlasů zkušební komise. V praxi tak mohl většinou hlasů maturitu (bez opravné zkoušky, která tehdy nebyla) složit i student, který v některém předmětu neuspěl. In: VESELÁ Z.: *Příspěvek k dějinám českého školství*. Praha 1984, s. 67–69.

⁶⁰ F. Š.: *Jak smýšlejí profesori středních škol o reformě středoškolské*. *Přehled*. Týdeník věnovaný veřejným otázkám. Praha 1907–1908, č. 38 (12. června 1908), s. 642–643. Z výsledků ankety vyšlo najevo, že pro zachování stávajícího stavu středních škol se vyslovila pouze malá menšina oslovených (přibližně 15%). Vysokým počtem hlasů byl podpořen požadavek k rozšíření reálék na osm tříd včetně zrovnoprávnění jejich absolventů s gymnazisty. Druhým podstatným zjištěním byl fakt, že drtivá většina profesorů požadovala zjednodušení maturitních zkoušek na gymnáziích i reálkách. Stejným způsobem se vyslovili pro zavedení tělocviku a sportovních her na všechny střední školy. Za potřebitelné považoval Šelepa požadavky na zavedení filozofické propedeutiky na reálkách. Dotazovaní učitelé se vyslovovali také pro změny disciplinárního řádu (jím se dokonce omezoval i soukromý život studentů), pro odstranění známky z pilnosti z vysvědčení a rovněž i pro úplně bezplatné střední školství.

⁶¹ VESELÁ, Z.: c. d., s. 63–67.